

जायान् पु० जायां इति "लक्षणे जायापयोष्क" पा० लक्षणे-
इति हन-टक् । जायाहननसूचकलक्षणयुक्ते भर्त्तरि ।
"अमनुष्यकृतृके च" पा० टक् । २ तिलकालके सि० कौ० ।
तस्य जायाहननसूचकत्वात् तथात्वम् । एवं व्यतिषोक्ते
शयोगभेदे च "यावन्नः यत्पखेटामदनसदनगास्तावकीनां
विरामः" इत्युक्तयोगस्य जायानाशसूचकत्वात् तथात्वम् ।

जायाजीव पु० जायया तद्वर्तनवृत्त्या जीवति-अच् । नटे
अमरः । [नटे २ वकस्ये च मेदि० ।

जायान्जीविन् पु० जायया अनुजीवति अनु+जीव-णिनि ।
जायिन् त्रि० ज-णिनि । १ जययुक्ते "अफलं जन्म तस्याहं
मन्ये इजातजायिनः" भा० व० ३५ अ० "जायीतिनाम्ना
भ्रुवको द्वाविंशत्यक्षरान्वितः । सन्निपातेन तात्वेन षट्का-
रेऽभीष्टदो रसे" सङ्गीतदा० उक्ते २ भ्रुवकभेदे पु० । तत्र
जायीति पाठ न्नरम् । श्रीहार्थे तु इति जयीत्येव ।

जायु पु० जयति रोगान् जि-उष् । १ औषधे अमरः । २ जय-
शीले त्रि० । "मखाच्यमितो जायवोरथे" १११६।२ ।
"वनेषु जायुर्मतेषु" ऋ० १।६।७।१।

जाये(या)न्य पु० जि-वा० ए (या) न्यष् । जयशीले "यो
हरिमा जायान्योऽङ्गभेदे विशल्लङ्घः" अथ० १।६।४४।२ ।
तैत्तिरीये तु जायेन्य इति पाठः ।

जार पु० जीर्थत्वत्वेन जृ-करणे घञ् । १ उपपत्तौ अमरः ।
"मूढो यदर्थ्यायै जारो न पोषसनमन्यते" यजु० ११।११ ।
"जारं चौरैर्यभिवदन् दाप्यः पञ्चशतं दमम्" याज्ञ० ।
वा० कर्त्तरि घञ् । २ जारके च । "स्वसारं जारो
अभ्येति पश्चात्" ऋ० १०।११।२ । "जारोजरयिता" भा० ।

जारज पु० स्त्री जारात् उपपत्तेर्जायते जन-ड । अनियुक्तायां
स्त्रियां १ उपपत्तिजाते (वेजन्मा) पुत्रे २ तथाभूतकन्यायां
स्त्री "अमृते जारजः कुण्डः मृते भर्त्तरि गोलकः"
अमरः । जन-ङ् ५ त० । जारजातादयोऽथल । "अनि-
युक्तासुतश्चैव पुत्रिण्याप्रश्न देवरात् । उभौ तौ नार्हतौ
भागं जारजातककाभजौ" मनुः ।

जारजयोग पु० जारजस्य सूचको योगः । व्यतिषोक्ते
योगभेदे "न लघ्नमन्दुच्च गुरुनिरीक्षते न वा शशाङ्कं
रविष्या समायुतम् । सप्तपक्षाऽर्केण युतोऽथवा शशी
परेण जातं प्रवदन्ति निश्चयात् । भग्नपादर्च्यसंयोगात्
द्वितीया द्वादशी यदि । सप्तमी चार्कमन्दारे जायते
जारजो भ्रुवम्" । अन्योऽपि योगः इहृज्जातकोक्तः
जातकशब्दे २०६६ पु० इत्युक्ते ।

जारण पु० जारयति जृ-णि-ल्यु । जारके १ द्रव्यभेदे ।
कार्यतेऽनेन जृ-णिच् करणे ल्युट् । २ जारणसाधने
द्रव्यभेदे । कर्त्तरि ल्यु । ३ जीरके स्त्री डीप् राजनि०
भावे-ल्युट् । ४ जीर्णतासम्पादने न० ।

जारतिनेय पु० स्त्री जरत्या अपत्यम् ङक् कल्याण्वा० इन्द्रङ् ।
१ जरत्या अपत्ये । जरतिनोऽपत्यं शुभ्रा० ङक् । २ जरति-
नोऽपत्ये च । [षोडशके ।

जारभर पु० जारं विभर्त्ति षोडशति ष्ट-पचा० अच् । जार-
जारित त्रि० जृ-णिच्-क्त । १ शोधिते २ भारिते धात्वादौ ।
जारी स्त्री जृ-णिच्-अच् गौरा० डीप् । (जाड़ी) ख्याते
औषधभेदे मेदि० ।

जारु पु० जृ-उष् । १ जरायौ । "वीजानीतराणि चेत-
राणि चाण्डजानि च जारुजानि च खेदजानि च
चाङ्गजानि" ऐत० उ० । "जारुजानि जरायुजानि
समुष्यादीनि" भाष्यम् । २ जारके त्रि० ।

जारुधि पु० जारुर्जारको द्रव्यभेदो धीयतेऽस्मिन् धा-आधारे
कि उप० स० । सुमेरोः कर्णिकाके शरभूते पर्वतभेदे । "गुरङ्ग
कुरर कुष्ठस्य वैकङ्क त्रिकुट शिखर पतङ्ग रुचक निषध-
शितवास कपिल शङ्ख वैदूर्य जारुधि हंसर्षभ नाग-
कालझर नीरदादयो गिरयो मेरोः कर्णिकाया इव
केशरभूता मूलदेशे परित उपलुप्ताः" भाग० ५।१६।२२ ।

जारुथी स्त्री जरुथेन असुरविशेषेण निर्हृता अणु डीप् ।
नगरीभेदे "जारुथ्यामाङ्गतिः प्रायः शिशुपालोजनैः सह"
भा० व० २२ अ० । "जारुथ्यां नगर्थ्याम्" नीलक० । "जारुथ्या-
माङ्गतिः प्रायः शिशुपालश्च निर्जितः" हरिवं० १६ अ० ।

जारुथ्य त्रि० जरुथं मांसं स्तोत्रं वा तदर्हति जत्र । १ मांस-
दानपुष्टे २ स्तोत्रार्हे च "दशममेधानाजह्ने जारुथ्यान्
स निरर्गलान्" भा० व० १।६ अ० । "जारुथ्यान् त्रिगुणदक्षिणा
नित्यर्जुभसिन्धः" तद्विन्यं जृवृथ्यामथद्विल्यूणादिसूत्रे
जयनि जरुथं मांसमिति शाब्दिकाः तथा च मांसमयान्
मांसादिदानप्रधानान् पुटानित्यर्थः । जरुथोऽसुरविशेषः
इति वेदभाष्यम् । अत्र जरतेः स्तुत्यर्थस्य शब्दसारुथ्यादर्था
विरोधाच्च जरुथं स्तोत्रस्युच्यत इति जारुथ्यान् स्तोत्रा-
र्हानित्यर्थः" नीलक० । जारुथ्यशब्दकल्पनं प्राभा-
दिकमेव ।

जाल पु० न० जल-घाते ज्वला० ण, चु० जल-संवरणे कर्त्तरि
अच् वा । १ शयनसूत्रनिर्मितं स्नानाख्याते पदार्थे अमरः
"अभ्याययुश्च सं देशं निश्चिता जालकर्मणि । जालं ते